

Коваленко С.М.,
канд. фіз.-матем. наук, доцент, проректор з наукової
роботи Академії праці і соціальних відносин ФПУ

Профспілкова освіта за умов формування інформаційного суспільства

У статті аналізується вплив нових інформаційно-комунікаційних технологій на етапі формування інформаційного суспільства на систему профспілкової освіти.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, освіта, професійні спілки, профспілкова освіта.*

Професійні спілки є системоутворюючою і досить складною структурною одиницею українського суспільства. Виражаючи інтереси більшості працездатного населення, вони здійснюють суттєвий вплив на розвиток суспільних відносин як на макро-, так і на мікрорівнях. Саме тому для успішного функціонування та розвитку профспілки як система повинні постійно удосконалюватись та модернізуватись. А це, у свою чергу, потребує профільних наукових досліджень та постійного навчання (підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації) кадрів. Таке навчання має базуватись на таких основних принципах:

- відповідність статутним завданням профспілок;
- неперервність (навчання протягом усього життя);
- доступність;
- інноваційність;
- відповідність сучасним умовам та орієнтація на майбутні виклики;
- індивідуальність і варіативність технологій.

Коли йдеться про профспілкову освіту, то, перш за все, постає запитання «Чого вчити і як вчити?» для отримання оптимального результату. Відповідь на це запитання слід розділити на дві складові. Перша частина обмежується загальними вимогами до сучасної освітньої системи, інша – корпоративними вимогами. Спробуємо сформулювати загальні вимоги до

системи профспілкової освіти, які пред'являють до неї сучасні умови, а також запропонувати деякі шляхи розвитку.

У зв'язку із потужними кроками у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, особливо за останнє десятиріччя, суттєво змінилися і продовжують динамічно трансформуватись соціальні системи. Науковці, політики, громадські діячі досить широко почали використовувати термін «інформаційне суспільство», який характеризує сучасні тенденції суспільних трансформацій. Він виник всередині 60-х років минулого століття у наукових доробках соціологів і філософів Д.Белла, Д.Рісмана, Е.Тоффлера, А.Турена та ін. [2, 3] у вигляді футуристичних прогнозів і було пов'язане із лавиноподібним зростанням інформаційних потоків.

Незабаром у зв'язку з революційним розвитком комунікаційних каналів, інформаційно-комунікаційних технологій та зростанням ролі інформації і знань у житті суспільства, це поняття набуло ознак реальності. У 70-і роки відбувалася своєрідна конвергенція ідеологічних засад постіндустріалізму та інформаційного суспільства. Вперше термін «інформаційне суспільство» був використаний професором Токійського технологічного інституту Ю. Хаяші.

Існує багато означень цього поняття. Так, у електронній відкритій енциклопедії «ВІКІПЕДІЯ» [5] наводиться таке: ***«Інформаційне суспільство – концепція постіндустріального суспільства; історична фаза розвитку цивілізації, в якій головними виробництва є інформація і знання».***

На Женевському Саміті ООН у 2003 р. були підведені підсумки наукових досліджень феномену інформаційного суспільства і практичних кроків їх впровадження. У прийнятій на ньому Декларації принципів інформаційного суспільства [4] було дано нове означення поняття інформаційного суспільства: " інформаційне суспільство – це таке суспільство, в якому кожний міг би створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися і обмінюватись ними, для того, щоб дати визначеним особам, громадам і народам можливість повністю реалізувати

свій потенціал, сприяючи своєму стійкому розвитку і покращуючи якість свого життя".

Діючий на той час Генеральний Секретар ООН Кофі Аннан висловив на Саміті думку, що головним в інформаційному суспільстві є свобода.

Для використання теоретичних постулатів на практиці важливо знати критерії, за якими можна ідентифікувати інформаційне суспільство. У працях багатьох дослідників [1, 6] наведені окремі критерії. На нашу думку основні з них такі:

- інформація є ключовим фактором в економіці як ресурс, послуга, товар, джерело доданої вартості і зайнятості; зростання долі інформаційних комунікацій і технологій у валовому внутрішньому продукті;
- значне підвищення мобільності ресурсів, насамперед інформаційних, фінансових, трудових;
- зміна структури економіки і зайнятості;
- широке застосування інформаційних технологій у всіх сферах діяльності людини, створення глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їх потреб в інформаційних продуктах та послугах;
- інформація виступає у ролі важливого стимулятора зміни якості життя;
- свобода інформації, що спричиняє ширше залучення до політичного процесу різних соціальних верств населення.

Наведені критерії є якісними і їх використання для аналізу не досить зручне. Деякі автори формулюють і кількісні критерії. Так у публікації С.С.Азарова [1] був побудований тренд розвитку інформаційного суспільства України.

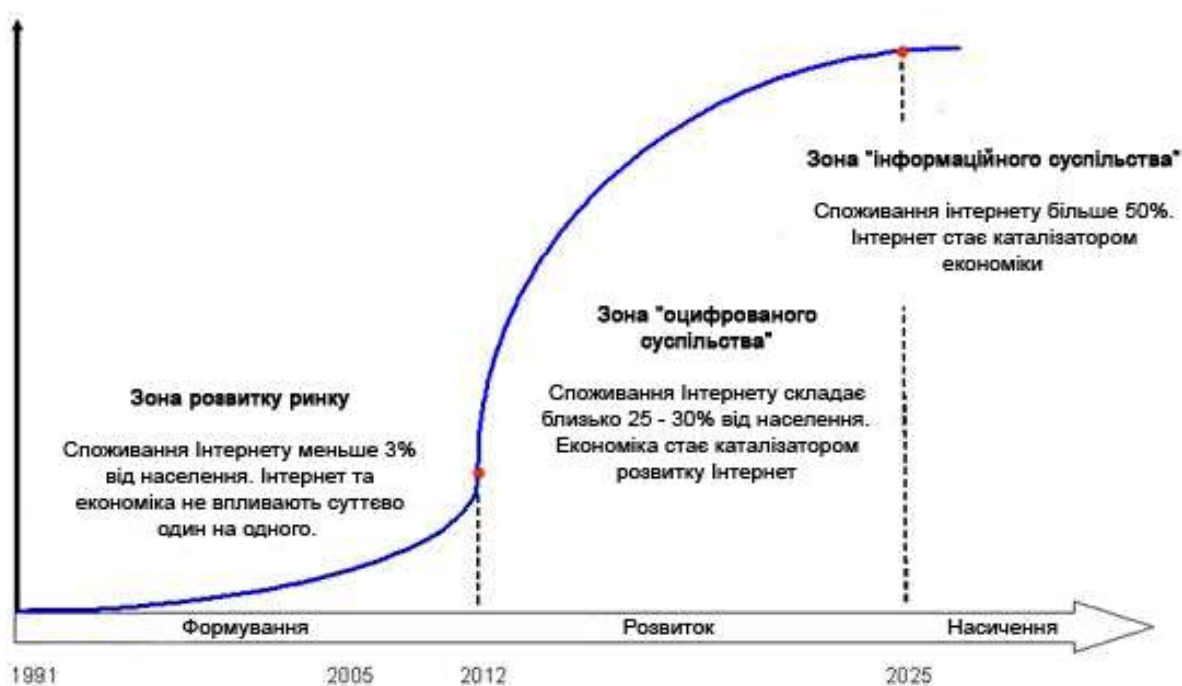

Рис. 1. Тренд розвитку інформаційного суспільства

Із цього рисунка бачимо, що кількісним критерієм інформаційного суспільства є охоплення Інтернет на рівні не менше 50 % населення.

В.П.Тихомиров [7] сформулював такі кількісні критерії:

- щорічний приріст ВВП - 10%;
- щорічне зростання продуктивності праці – 3,5-4%;
- рівень безробіття не перевищує 3%;
- майже 80% працюючих не турбуються за роботу і 95% - задоволені нею;
- більше половини населення є активними користувачами Інтернет;
- половина працюючих суттєво використовує дистанційну взаємодію через Інтернет, а чверть взагалі працює у зручному для себе місці і режимі, з'являючись на стаціонарному робочому місці не частіше одного разу на тиждень;
- усе суспільство безперервно навчається. Половина працюючих підвищує свою кваліфікацію на корпоративних курсах з відривом від

виробництва, інша половина – самостійно, причому чверть – з допомогою дистанційного навчання;

- усі школи підключені до Інтернет при співвідношенні кількості комп'ютерів до учнів 1:5;
- більше 90% дітей і підлітків, що мають доступ до Інтернет, використовують його для виконання шкільних завдань.

Як засвідчують сучасні реалії глобальної економічної кризи, деякі з цих критеріїв є досить суперечливими, проте їх квінтесенція полягає знову ж в активному використанні Інтернет у професійній діяльності, навчанні, з приватною метою на рівні проникнення не менше 50% населення.

Спробуємо оцінити, на якому етапі знаходиться українське суспільство з точки зору його наближення до інформаційного суспільства.

За даними Miniwatts Marketing Group, станом на 31.03.2009 р. [8] за кількістю користувачів Інтернет Україна посідає 13-е місце у Європі – 6,7 млн. осіб, займаючи шосте місце за кількістю населення (див. табл. 1.), а також має долю у 1,7% в Європейській аудиторії.

Таблиця 1

Статистика користувачів Інтернету в Європі станом на 31.03.2009

<i>№ з/п</i>	<i>Країна</i>	<i>Чисельність населення (2008 р.)</i>	<i>Кількість користувачів</i>	<i>Частка користувачів у населенні (%)</i>	<i>Зміна протягом 2000-2008 рр.(%)</i>	<i>Частка у Європейській аудиторії Інтернет</i>
1.	Німеччина	82369548	55221183	67.0	130.1	14.0
2.	Великобританія	60943912	43221464	70.9	180.7	11.1
3.	Франція	62150775	40858353	65.7	380.7	10.4
4.	Росія	140702094	38000000	27.0	1125.8	9.7
5.	Італія	58145321	28388926	48.8	115.1	7.2
6.	Іспанія	40491051	27552604	70.5	429.9	7.3

<i>№ з/п</i>	<i>Країна</i>	<i>Чисельність населення (2008 р.)</i>	<i>Кількість користувачів</i>	<i>Частка користувачів у населенні (%)</i>	<i>Зміна протягом 2000-2008 рр.(%)</i>	<i>Частка у Європейській аудиторії Інтернет</i>
7.	Турція	75793836	26500000	35.0	1225.0	6.7
8.	Польща	38500696	20020362	52.0	615.0	5.1
9.	Нідерланди	16645313	13791800	82.9	253.6	3.5
10.	Румунія	22246862	7430000	33.4	828.8	1.9
11.	Швеція	9045389	7295200	80.7	80.2	1.9
12.	Бельгія	10403951	7006400	67.3	250.3	1.8
13.	Україна	45994287	6700000	14.6	3250.0	1.7
14.	Швейцарія	7581520	5762700	76.0	170.0	1.5
15.	Австрія	8205533	5601700	68.3	166.7	1.4
16.	Угорщина	9930915	5215400	52.5	629.4	1.3
17.	Чехія	10220911	4991300	48.8	399.1	1.3
18.	Греція	10772816	4932495	46.0	393.2	1.3
19.	Данія	5484723	4408100	80.4	126.1	1.1
20.	Фінляндія	5244749	4353142	83.0	125.9	1.1
21.	Португалія	10676910	4249200	39.8	70.0	1.1
22.	Норвегія	4644457	3993400	86.0	81.5	1.0
23.	Словакія	5455407	3018400	55.3	364.4	0.8
24.	Білорусь	9685768	2809800	29.0	1461.0	0.7
25.	Сербія	8032338	2602478	32.4	550.6	0.7
26.	Ірландія	4156119	2410549	58.0	207.5	0.6

<i>№ з/п</i>	<i>Країна</i>	<i>Чисельність населення (2008 р.)</i>	<i>Кількість користувачів</i>	<i>Частка користувачів у населенні (%)</i>	<i>Зміна протягом 2000-2008 рр.(%)</i>	<i>Частка у Європейській аудиторії Інтернет</i>
27.	Болгарія	7262675	2368000	32.6	450.7	0.6
28.	Литва	3565205	2103471	59.0	834.9	0.5
29.	Хорватія	4491543	1984800	44.2	892.4	0.5
30.	Боснія і Герцеговина	4590310	1441000	31.4	20485.7	0.4
31.	Латвія	2245423	1324800	59.0	783.2	0.3
32.	Словенія	2007711	1300000	64.8	333.3	0.3
33.	Македонія	2061315	906979	44.0	2923.3	0.2
34.	Естонія	1307605	854600	65.4	133.1	0.2
35.	Молдова	4324450	700000	16.2	2700.0	0.2
36.	Албанія	3619778	580000	16.0	23100.0	0.1
37.	Косово	1794984	377000	21.0	0.0	0.1
38.	Люксембург	486006	363900	74.9	263.9	0.1
39.	Кіпр	792604	324880	41.0	170.7	0.1
40.	Чорногорія	678177	280000	41.3	0.0	0.1
41.	Ісландія	304367	273930	90.0	63.1	0.1
42.	Мальта	403532	95000	23.5	137.5	0.0
43.	Андорра	82627	58900	71.3	1078.0	0.0
44.	Фарерські острови	48668	37500	77.1	1150.0	0.0

№ з/п	Країна	Чисельність населення (2008 р.)	Кількість користувачів	Частка користувачів у населенні (%)	Зміна протягом 2000-2008 рр.(%)	Частка у Європейській аудиторії Інтернет
45.	Ліхтенштейн	34515	23000	66.6	155.6	0.0
46.	Монако	32835	20000	60.9	185.7	0.0
47.	Сан-Марино	29973	15600	52.0	524.0	0.0
48.	Гібралтар	28002	9853	35.2	515.8	0.0
49.	Ватикан	549	93	16.9	0.0	0.0
	Загалом по Європі	803903540	393373398	48.9	274.3	100.0

Проте за часткою користувачів Інтернету у населенні (14,6%) Україна посідає останнє місце у Європі, суттєво відстаючи за цим показником від найближчих сусідів (Росії (27%) та Білорусі (29%)). Радує лише факт, що за темпами зростання протягом 2000 – 2008 рр. наша країна посідає третє місце у Європі після Албанії, Боснії і Герцеговини. Показник зростання становить 3250%, що на тлі загальноєвропейського зростання (274,3%) виглядає доволі солідно. Проте слід мати на увазі, що більшість розвинутих країн за цим показником досягли порогу насичення (70 – 80%), за яким подальше зростання просто неможливе.

Дещо оптимістичніші оцінки дає дослідження, проведене у лютому 2009 р. компанією **Gemius Ukraine** [9].

На основі одержаних даних було виявлено, що аудиторія Інтернету України у лютому 2009 р. становила 7,09 млн. користувачів, що становить 15,4% всього населення. Приріст відносно аналогічного періоду минулого року становив 28%, або 1,55 млн. користувачів. Таким чином, сьогодні Україна знаходиться у зоні формування інформаційного суспільства. Якщо

темпи зростання залишаються, за песимістичним прогнозом, на рівні 25% річних, то лише до літа 2012 року країна наблизиться до межі «оцифрованого суспільства» (за С.С.Азаровим), а до «інформаційного суспільства» за 6 років.

Що принесе нам просування до інформаційного суспільства? Без сумніву, певні блага. Серед позитивних наслідків розвитку інформаційного суспільства, насамперед, слід виділити такі:

- підвищення ефективності людської діяльності в усіх сферах шляхом скорочення невиробничої зайнятості і перенесення акцентів на творчу роботу;
- суттєве підвищення конкуренції, що змушує виробників працювати більш ефективно і благодатно впливає на споживчий ринок;
- можливість працівнику гнучко налагоджувати графік робочого часу;
- організація робочого місця за місцем проживання, що дає можливість скорочення непродуктивних витрат;
- підвищення рівня свободи, зміцнення демократії;
- надаються великі можливості людині активно виробляти інформацію, а не тільки її споживати.

Проте не слід забувати і про суттєві недоліки, а саме:

- існування цифрового розриву між країнами, а також між регіонами та соціальними верствами населення в одній країні. Якщо цю проблему цілеспрямовано не вирішувати, то вона може призвести до прогресуючого відставання, стагнації, формування комплексу неповноцінності у певної групи людей;
- формування у людей так званої мозаїчної культури, коли вона знає потроху про все, а фундаментальних знань немає;
- зростаючий психологічний пресинг, спричинений лавиноподібним потоком інформації за умов необхідності прийняття рішень.

Процес розвитку інформаційного суспільства незворотній, оскільки ґрунтується на природному прагненні людини до пізнання. Тому важливо максимально використовувати його позитивні впливи, правильно ідентифікувати негативні фактори і мінімізувати їх вплив. Саме освіта покликана відігравати у цьому процесі вирішальну роль.

За беззаперечним твердженням В.П.Тихомирова [7], за умов формування інформаційного суспільства, освіта повинна формувати два основних уміння:

- створювати нові знання, для цього необхідне все більше поєднання освітньої і наукової діяльності закладів освіти;
- перетворювати нові знання на інновації. Для цього, насамперед, слід уміти створювати особистий контент.

У цій самій праці сформульовано магістральний шлях вирішення поставлених завдань через використання електронного навчання (e-learning) у новому сучасному його розумінні та окреслені шляхи успішної реалізації такого навчання.

З викладеного, можна запропонувати такі завдання, реалізація яких дасть поштовх до удосконалення профспілкової освіти на сучасному етапі формування інформаційного суспільства:

- формування на базі інформаційно-комунікаційних технологій спеціалізованих міждержавних віртуальних наукових та навчальних центрів на теренах СНД з можливим подальшим розширенням під егідою Міжнародної Конфедерації Профспілок. До діяльності таких центрів для створення нових знань та для проведення навчання можна залучати зацікавлених осіб, не обмежуючись часовими і просторовими рамками. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє це успішно реалізовувати за прикладом розробки відкритої операційної системи LINUX, інших відкритих комп'ютерних систем, причому без залучення величезних фінансових ресурсів;

- розробка і впровадження методів і інструментів електронного навчання (e-learning) у систему профспілкової освіти;
- формування активного профспілкового сегменту інформаційного простору. Це дозволить профспілкам ефективніше впливати на суспільні процеси;
- впровадження у програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації профспілкових працівників курсів поглибленого вивчення інформаційно-комунікаційних технологій і можливостей їх використання у профспілковій діяльності.

Організатором реалізації перерахованих завдань може стати Міжнародна асоціація наукових і навчальних установ з підготовки кадрів для соціально-трудової сфери, до якої входять потужні центри профспілкової науки і освіти країн Європи та Азії.

Література

1. Азаров С.С. Информационное общество в Украине: будут ли услышаны парламентские слушания?/ С.С.Азаров//Институт інформаційного суспільства.// <http://www.e-ukraine.org.ua/>
2. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства //Сучасна зарубіжна соціальна філософія/ Д.Белл, – К., 1996. –С.194-251.
3. Белл Д. Социальные рамки информационного общества. Сокр. перев. Ю. В. Никуличева/ Д.Белл // Новая технократическая волна на Западе/ Под ред. П. С. Гуревича. –М., 1988. – 330 с.
4. Декларация принципов построения информационного общества – глобальная задача в новом тысячелетии /Документ WSIS-03/GENEVA/DOC/4-R12 декабря 2003 г. **Оригинал: английский** // <http://www.ifapcom.ru/>
5. Информационное общество // <http://ru.wikipedia.org/>
6. Мартин У. Дж. Информационное общество (Реферат) // Теория и практика общественно-научной информации. Ежеквартальник / АН

СССР. ИНИОН; Редкол.: Виноградов В. А. (гл. ред.) и др. — М., 1990. — № 3. — С. 115—123.

7. Тихомиров В.П. Качественное образование в информационном обществе, основанном на знаниях. Стратегическая программа развития для России// Информационное общество, – М., 2005. – вып. 4, – сс. 6–10.
8. <http://www.internetworldstats.com>
9. <http://www.uair.org.ua>

Коваленко С.М. Профспілкова освіта за умов формування інформаційного суспільства / С.М.Коваленко// Вісник Академії праці і соціальних відносин ФПУ.-2009. - №3. – С. 22-27